

Een wrak nadat koperjagers met sterke grijpers koperen buizen eruit hebben gesloopt: geen vissen meer, geen begroeiing meer, geen leven meer.

De koperoorlog om onze Noordzeewrakken

Scheepswrakken in de Noordzee zijn geliefde duiklocaties, maar voor hoelang nog? Koperjagers plunderen de antieke wrakken en trekken ze met sterke grijpers uit elkaar. Goedwillende Nederlandse wrakduikers luiden de noodklok: "Die wrakken zijn de kraamkamers van de Noordzee."

TEKST MYLÈNE DE LA HAYE FOTO'S COR KUYVENHOVEN

TOT OP DE BODEM!

Hé Kees, even opletten. Er staat er eentje achteruit te eten bij de reling." Aan het woord schipper Jan (61), die in onvervalst Haags stuurman Kees (62) erop attent maakt dat één van de opvarenden niet lekker is geworden. De stevige golven op de Noordzee zijn Gerda, journaliste van Radio 1, te veel geworden. In de snelle boot de *Miranda*, zijn we met een groep enthousiaste wrakduikers op weg naar de *Hogue*, een Britse kruiser uit de Eerste Wereldoorlog, die samen met zijn vlootgenoten de *Cressy* en de *Aboukir* in de ochtend van 20 september 1914 door een Duitse onderzeeër tot zinken werd gebracht voor de kust van Scheveningen. Maar liefst 1459 bemanningsleden kwamen daarbij om, waarmee het de grootste ramp is die zich ooit op de Noordzee heeft voltrokken. De wrakken van de drie, toen al historische kruisers liggen op een bereikbare afstand van de Scheveningse kust – met de snelle *Miranda* doen we er anderhalf uur over – en ook niet al te diep, op zo'n 30 meter, waardoor ze geliefde duiklocaties in de Noordzee zijn.

Vernielde kraamkamers

Daar gaat wellicht verandering in komen omdat er, aangewakkerd door de hoge koperprijs, een verontrustende ontwikkeling gaande is. Namen wrakduikers in het verleden weleens een trofee mee naar boven, een patrijspoort, een stukje munitie of het slot van een munitiekist, tegenwoordig worden de antieke scheepswrakken door bergscheppen op jacht naar koper met grote grijpers compleet aan flarden gescheurd. Fervente wrakduikers en beschermers van de Noordzee Ben Stiefelhagen (57) en zijn partner Klaudie Bartelink (39) maken zich grote zorgen. Stiefelhagen legt uit: "Het is niet alleen omdat wij onze duiklocaties niet kwijt willen raken. Het algemeen belang wordt hier ook geschaad. Scheepswrakken zijn van onschatbare waarde voor

de visstand, het zijn de kraamkamers van de Noordzee. Door de visvangst met sleepnetten is de bodem van de Noordzee veranderd in een zandvlakte waar niets meer groeit en waar geen voortplanting van vissen mogelijk is. Scheepswrakken veranderen in de loop der jaren in schitterende, kunstmatige riffen. Ze worden overwoekerd door planten en anemonen, vissen gebruiken de beschutte ruimtes als kraamkamers en planten zich op die manier heel snel voort, grote vissen als kabeljauwen rusten er graag uit. Die scheepswrakken zijn onderdeel van het ecosysteem geworden. Maar nu vernielen ze met grote grijpers dat ecosysteem." Klaudie, een strijdbare blondine met felle blauwe ogen, vult aan: "Het meest

KOPERKOORTS

In Nederland woedt vanaf vorig jaar de koperkoorts. Koperdiefen strippen structureel spoorwegaanleg, bedrijven en bouwplaatsen van elektrakabels, koperen leidingen, sein- en wisselkabels en bliksem-afladers. Ook cultureel erfgoed, kunst en begraafplaatsen worden niet met rust gelaten. Kerkklokken en grafornameuten verdwijnen en zelfs *De denker* van Rodin was niet veilig, al werd hij later zwaar beschadigd teruggevonden. Dat nu de historische wrakken in de Noordzee worden vernield op zoek naar koper is het laatste dieptepunt. En als we onze spullen op land al niet kunnen beschermen - Prorail had vorig jaar een schadepost van 10 miljoen euro en riep in juli de hulp in van justitie en politie – gaat dat in het troebele water van de Noordzee erg moeilijk worden; zeker omdat de regelgeving geen uitsluiting geeft over welke instantie in deze internationale wateren zou moeten ingrijpen. Eén klein lichtpuntje voor de beschermers van de wrakken: de koperprijs daalt lichtjes. Kreeg je in maart nog 7,45 euro voor een kilo koper, in juli was dat nog 7,25 en nu staat hij op 6,14 euro. Maar of dat gaat helpen?

kwelijke is dat het puur gaat om persoonlijk gewin. En als die mensen nou niets te eten hadden, oké. Maar degenen die het doen hebben genoeg geld, anders zouden ze zo'n schip niet eens kunnen betalen. Het zijn vaak zelf wrakduikers geweest. Ze vernielen hun eigen speeltuin."

Naast het ecologisch belang vinden Ben en Klaudie het ontluisterend dat er nog steeds geen duidelijke regelgeving bestaat om dit cultureel erfgoed te beschermen tegen plunders, zeker omdat het ook nog eens zeemansgraven zijn. Ben: "Als jij over een begraafplaats loopt, haal je toch ook niet een grijpertje om een mooie plaat marmer die je voor veel geld kunt verpatsen, mee te nemen?"

We zijn boven de *Hogue* aangekomen, zo geven de instrumenten van schipper Jan aan. Kees, de stuurman, loopt met een anker naar de punt van de boot. Het is de kunst het anker zo te gooien dat het zich ergens op het wrak vast haakt. Op die manier kunnen de duikers langs de lijn afdalen en zijn ze meteen waar ze wezen moeten. Het water van de Noordzee ziet er donkergroen en vooral koud uit. "We gebruiken droogpakken," legt Annet (43) uit. "Dit is nog een prima temperatuur. Een graadje of 17 denk ik. In de winter doe ik onder mijn droogpak ook nog thermisch ondergoed aan."

Terwijl ze zich in haar pak hijst: "De Noordzee staat bekend als bruin, modderig en vies. Maar het is echt wonderbaarlijk mooi. Bij de wrakken barst het van het leven." Annet heeft ook in Kroatië en in Noorwegen naar wrakken gedoken en daar worden ze met veel meer respect behandeld.

"In Kroatië moet je echt niet proberen iets van een scheepswrak mee naar boven te nemen. Krijg je meteen een megahoge bekeuring. Ik had een keer een koperen pen mee naar boven genomen en het eerste wat de kapitein van de boot deed was hem afpakken en hem snel overboord gooien. In Noorwegen ➤

ben ik naar een wrak gedoken van een Duits torpedoschip. Het was helemaal compleet; ik zat in een tijdscapsule. In een kamertje lagen stapels Duitse helmen, onaangeroerd. In Nederland waren die beslist allemaal meegenomen. Ook alle munitie lag er nog."

Met messen naar beneden

"Jongens, even een briefing." Ben, de meest ervaren duiker van de groep, inventariseert wie straks wat doet onder water. Klaudie gaat filmen. Cor Kuyvenhoven (49), in het normale leven technicus bij Heineken maar vandaag onderwaterfotograaf, maakt foto's en Ben heeft vandaag schoonmaakdienst. "Klaudie en ik hebben het project 'Duik de Noordzee schoon' in het leven geroepen en wat we doen is scheepswrakken ontdoen van spooknetten. Dat zijn netten, visdraden, lood, nepvissen met haken die los zijn geraakt en in het schipswrak vastzitten. In die netten raken vissen, krabben en kreeften verstrikt om een nare dood te sterven. Wij nemen altijd grote postzakken en scherpe messen mee naar beneden om de wrakken zo goed en zo kwaad het kan te ontdoen van alle troep die erin blijft hangen."

Duikers Ben en Annet maken zich klaar. Annet: "De Noordzee is wonderbaarlijk mooi. Bij de wrakken barst het van het leven."

Na zo'n twintig minuten worstelen om in de droogpakken te komen, het lood om te hangen, de duikflessen vast te gespen en de zwemvliezen aan te trekken – je moet wel een echte liefhebber zijn om dit vermoeiende ritueel steeds opnieuw op te voeren – gaat de club te water. Ze lijken nog het meest op onderwaterastronauten die de zwaarte-kracht tégen in plaats van mee hebben. Moeizaam dalen ze van het trapje af om log het water in te plonzen en dan langs de lijn af te dalen naar het 130 meter lange wrak onder ons. Ze kennen het inmiddels op hun duimpje en toch zien ze iedere keer weer iets nieuws.

30.000 wrakken

Ben Stiefelhagen keert wat later zijn postzak om op het dek. Grote stukken lood kletteren eruit, een vislijn met allemaal nepinktvisjes eraan en een kluwen visnetten met daarin een paniekerig spartelende krab. Behoedzaam knipt hij het diertje los en gooit het overboord. "Soms kom ik met twee volle postzakken naar boven. Vissers vissen graag bij wrakken omdat daar veel vis zit. Maar aan zo'n wrak blijft je net of je vislijn heel makkelijk haken en zo ontstaan spooknetten met veel

Ben bevrijdt twee vissen die zitten vastgehaakt aan een losgeschoten vislijn. "Spooknetten en lijnen veroorzaken veel dierenleed."

dierenleed tot gevolg. Er zijn nu ook vislijnen die vanzelf oplossen in water. Als iedereen die nou eens ging gebruiken en ijzer in plaats van dat giftige lood, waren we al een stuk verder."

Niet iedereen aan boord van de *Miranda* is even fanatiek als Ben, al is iedereen het erover eens dat je van populaire duiklocaties af moet blijven.

Ict'er Thom (52), die vroeger zelf 'vaksloper' was maar het 'licht heeft gezien', heeft persoonlijk niet zoveel met het hele milieuverhaal. "Het is dat ik Ben nu net hoor zeggen dat scheepswrakken visenkraamkamers zijn, dat soort dingen weet ik niet. Ik vind het gewoon te gek om naar wrakken te duiken omdat ik ze mooi vind. Ik maak ze tegenwoordig zelfs schoon, samen met Ben. In het begin mopperde ik: wat heeft dit in godsnaam voor zin? Dat is toch dweilen met de kraan open? Maar het heeft echt zin en is ook beter voor de veiligheid. Je raakt er zelf niet meer in verstrikt, het ziet er allemaal veel mooier uit en het is leuker om naar zwemmende dan naar spartelende vissen te kijken onder water. Ik heb er eigenlijk maar één ding over te zeggen: laat ze lekker afblijven van wrakken waar zoveel mensen plezier van hebben. Er liggen 30.000 wrakken in de Noordzee. Die wrakken liggen veel dieper dan deze. Ze zijn ook moeilijker te bereiken, zitten vaak onder het zand. Wees een vent en ga die opzoeken." «

EEN FORTUIN AAN KOPERBROODJES

Aan boord van de *Miranda* vertelt schipper Jan het legendarische verhaal van ex-garnalenvisser Walter Bakker, die nu stinkend rijk is dankzij de lucratieve lading van een scheepswrak. Het betreft de *Kernwood*, een vrachtschip dat in 1919 ten noorden van Terschelling op een mijn liep, in tweeën brak en zonk. De inhoud van het ruim: voedsel, kleding, 600 ton lood en 300 ton koper. Het wrak werd in 2002 ontdekt door het Groningse duikteam de Zeester. Ondanks dat ze iets heel doms deden - bezopen worden in een Terschellingse kroeg en afrekenen met een broodje koper van 25 kilo - lukte het hen toch hun lucratieve vondst twee jaar lang geheim te houden en mondjesmaat honderden koperbroodjes naar boven te halen. Op een dag zag de Terschellingse garnalenschipper Walter Bakker hen voor anker liggen op een plek waar hij wilde gaan vissen. Ook hij kende het verhaal van het broodje koper in

de kroeg, dus hij vroeg Ecuador, een bevriend Terschellings duikteam poolshoogte te gaan nemen. Dat lieten de mannen, die al anderhalf jaar besmet waren met de koperkoorts die overal op Terschelling heerste, zich geen twee keer zeggen. Ze daalden af en vonden daar tot hun grote vreugde twee *bigbags* boordevol koperen broodjes. De Zeester-mannen hadden die alvast opgestapeld om af te voeren. Het duikschip van Ecuador, de *Ursus* beschikte over een sterke lier en takelde de twee *bigbags* moeiteloos aan boord.

Toen Walter Bakker zag wat de mannen bij zich hadden, aarzelde hij geen moment. Hij bouwde zijn garnalenkotter om tot bergingsschip met een krachtige poliepgrijper, ontwierp zelf een onderwater-camera, ging naar de *Kernwood* en takelde de rest van de lading koper en lood aan boord. Winst: 900.000 euro. Jan lacht hartelijk om het verhaal: "Schitterend niet?"

JOOP
REICHART

Over poedels, kwallen en olifanten

Wilders: "De heer Cohen is een bedrijfspoedel."

Cohen: "En u bent een struisvogel die z'n kop in het zand steekt."

Pechthold: "Bovendien loopt de heer Wilders als een olifant door de porseleinkast."

Sap: "Hij is overduidelijk zo bang als een wezel."

Van Haersma Buma: "Meneer Wilders, ik ben absoluut geen grijze muis."

Thieme: "En ik wens niet te worden aangesproken als ééndagsvlieg of mierenneuker."

Roemer: "Aha, ik zie de heer Wilders als een goudvis naar lucht happen."

Wilders: "U papegaait maar een eind weg."

Cohen: "Meneer Rutte. Ziet u dat de ratten het zinkende schip verlaten?"

Rutte: "Onzin. Het kabinet voelt zich als een vis in het water."

Dankzij ons wordt Nederland weer beresterk."

Wilders: "Maar ik blijf mij als een terriër verzetten tegen de verdere islamisering van Nederland."

De voorzitter: "Dames en heren. Laten we ons niet gedragen als een stel bloeddorstige hyena's."

Cohen: "Ja. Het lijkt hier wel een kippenhok."

Wilders: "Ik zeg nogmaals tegen de minister van Financiën: een ezel stoot zich nooit twee keer aan dezelfde steen."

Roemer: "De heer Wilders vreet toch als een boktor aan de fundamenten van dit kabinet?"

Rutte: "Kan zijn, maar ik blijf als een leeuw voor mijn beleid vechten."

Sap: "De werkloosheidscijfers mogen dan meevallen, meneer Rutte, maar één zwaluw maakt nog geen lente."

Rutte: "Ah, nu komt bij links de aap uit de mouw."

Sap: "Ja. Uw kabinet is een papieren tijger."

Rutte: "U kunt mij wel met van die hertenogen aankijken, maar u krijgt toch niet uw zin."

Wilders: "Mevrouw de voorzitter, met die stekkerdoos gedraagt mevrouw Sap zich als een domme gans."

Sap: "En u lijkt op een koekoek die z'n ei legt bij het kabinet en dan laf wegvliegt."

Wilders: "En u op een raaf die rooft van de hardwerkende Nederlander."

Cohen: "Mevrouw de voorzitter, kan de heer Wilders eens ophouden zich als een grommende bouwvier te gedragen?"

Sap: "Mee eens. Ik vind u een kwal."

Rutte: "Hoe dan ook, dit kabinet zal met mierenvlijt doorgaan op de ingeslagen weg en zich niet laten afleiden door de piranha's van de oppositie."

Roemer: "Waarbij u zich dus als een haas uit de voeten maakt voor de echte problemen."

Rutte: "Integendeel. We zijn als twee vriende egeltjes. Omzichtig. En tegen de heer Wilders zou ik willen zeggen: u blaast zich als een kikker op met uw haantjesgedrag."

Wilders: "Doe es effe normaal, dove kwartel."

Rutte: "Doe zelf eens normaal, blinde vink."

Ja! Soms is het Binnenhof leuker dan een dagje Artis.

Joop Reichart REACTIES? MAIL NAAR REDACTIE@PANORAMA.NL